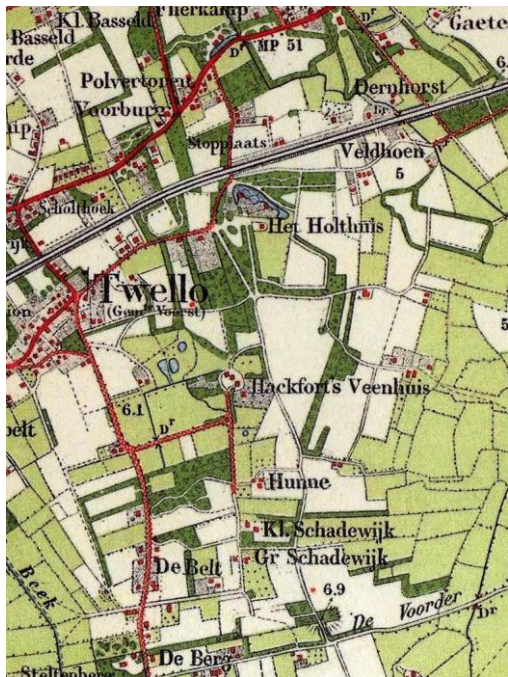

4. ACTIVITEITEN IN VOORST

Door Herman Lubberding (veldwerkcoördinator)

Boerderij Veenhuisweg 45 Twello

De eigenaar van het perceel, de heer A. Harmsen, had een sleuf gegraven voor herstel en onderhoud van de zijgevel van het pand Veenhuisweg 45 Twello. De sleuf werd begrensd door de zijgevel van de boerderij en de steunmuur van een voormalige mestopslag en reikte tot een diepte van 80 cm, gelijk aan de onderkant van de vlijlaag van de fundering van de boerderij. Verkleuringen op de bodem van de sleuf waren aanleiding voor de heer Harmsen om aan de regioarcheoloog Nathalie Vossen advies te vragen of dit mogelijk sporen waren van vroegere bewoning. Zij kreeg van de eigenaar toestemming om leden van de AWN de bodem te laten vlakken en de verkleuringen in te meten. Verdere ontgraving van de sleuf betekende een versterking van het bodemarchief.

Afb. 1. Topografische kaart 1907.

Er is geen diepgaand onderzoek gedaan naar de historie van het perceel. De boerderij is, gezien de vormgeving en de gebruikte bakstenen, waarschijnlijk aan het eind van de 19de eeuw gebouwd en in het begin van de twintigste eeuw is het voorhuis iets uitgebreid. Op de topografische kaart uit 1907 (afb. 1) staat op deze plek een boerderij genaamd De Hunne.

De boerderij ligt op een met ijzeroer doorspekte smalle dekzandrug.

Op 29 juni hebben Debby Vendelbosch en Herman Lubberding de bodem van de sleuf gevlakt, ingetekend en de diepte van de grondsporen met een guts (\varnothing 2 cm) bepaald.

In het vlak bleek dat het merendeel van de sporen slechts puinstortingen waren met puin dat overeenkwam met de baksteen waarvan ook de boerderij is opgebouwd. Sommige andere, de diepere sporen, bevatten een vermolmde houtkern, mogelijk restanten van steigerpalen; een andere functie dan steigerpalen is niet uitgesloten omdat de gevel van de huidige boerderij slechts 2.50 m boven het bestaande maaiveld reikt.

Omdat de sleuf aan de noord- en zuidzijde werd begrensd door muurwerk, evenals de helft van de oostzijde en aan de westzijde door een (recente) afvalkuil, was het alleen mogelijk om aan de zuidoostzijde een smal profiel af te steken. Tot ca. 50 cm vanaf het maaiveld bestond de opbouw uit teelaarde en daaronder uit geel zand met sporen van ijzeroer.

De verzamelde mobiele vondsten zijn gedetermineerd: hoofdzakelijk aardewerk en glas uit de 20ste, wandtegels uit de 19de en majolica tegels uit de 18de eeuw.

Bouwlocatie De Schaker in Twello

Half juli begon Archol (Leiden) met de grootschalige opgraving in het noordelijke deel van plangebied De Schaker. Daaraan werkten ook leden van onze AWN-afdeling mee.

De meeste sporen en vondsten dateren uit de bronstijd en de ijzertijd. Daaronder bevinden zich de paalsporen van een boerderij uit de midden-bronstijd (ca. 1500-1100 v.Chr.) die zich aftekenen als grijze verkleuringen in de natuurlijke gele ondergrond. De boerderij met een compleet erf uit deze periode is blootgelegd. Elders in het gebied zijn sporen uit de late bronstijd / vroege ijzertijd gevonden (ca. 1100-500 v.Chr.) waaronder een kuil die zeer rijk is aan gebroken aardewerk en gewichten voor een weefgetouw. Sporen uit de Romeinse tijd zijn ook aanwezig in de vorm van twee hutkommen.

Een andere locatie bevindt zich ter hoogte van een cluster sporen uit de late bronstijd / vroege ijzertijd (ca. 1100-800 voor Christus). Daarbij zijn twee bijzondere kuilen onderzocht. Een van de kuilen leverde honderden scherven van gebroken aardewerken potten op. In een andere kuil werd op de bodem een groepje complete en gefragmenteerde weefgewichten van gebakken leem gevonden. Omdat veel kuilen in prehistorische nederzettingen meestal geen vondsten bevatten is de inhoud van beide kuilen opmerkelijk.

In een kuil, die op basis van aardewerk in de midden-bronstijd gedateerd kan worden, is een puntgave vuurstenen pijlpunt aangetroffen. Een kuil in de nabijheid bevatte het karakteristieke met touwindrukken versierde aardewerk van de Hilversum-cultuur (ca. 1800-1600 v. Chr.). De pijlpunt past qua vorm en afwerking binnen deze periode en is uiterst fijn bewerkt, vermoedelijk met een dunne bronzen of koperen priem.

Het plangebied De Schaker omvatte zowel hoger gelegen gebieden met sporen van prehistorische nederzettingen als lager gelegen zones (het dal van de Fliert). Om meer inzicht in het gebruik van deze zones te krijgen, heeft het onderzoek zich ook gericht op dit lager gelegen gebied. Daar werd een mooie vondst gedaan: een complete geslepen bijl uit het neolithicum (3de of 4de millennium v. Chr.). Zulke bijlen behoren tot de groep van objecten die in die periode als offerobject gebruikt werden. Of deze vondst ook als zodanig geïnterpreteerd mag worden is vooralsnog onduidelijk.

In het zuidwestelijke deel van het plangebied, aan de westkant van het Schakerpad, is een grafveld onderzocht uit de midden- en late bronstijd (1500-1100 v. Chr) en uit de midden-ijzertijd (800-500 v. Chr) ontdekt. Het grafveld bestond uit de resten van ronde en vierkante greppels die de locatie van kleine grafheuvels markeerden.

Hoewel onder de akkerlaag de kringgreppels van de grafheuvels nog wel zichtbaar waren, zijn de begravingen zelf grotendeels verploegd en zijn er sporadisch fragmenten van begravingen teruggevonden. Het grafveld is destijds aangelegd boven en rond een bestaand graf uit het midden-neolithicum, uit de periode van de enkelgrafcultuur (2900-2500 v. Chr.).

Binnen een zeer grote ronde greppel werd een inhumatiegraf uit die veel oudere periode gevonden. Het lijksilhouet is uitzonderlijk goed bewaard gebleven. De dode, waarschijnlijk een man, is in hurkhouding begraven en ligt op de linkerzij. De bijgiften bestonden uit een versierde aardewerken beker, een geslepen stenen bijl en een vuurstenen mes. De vondst was zo bijzonder dat de gemeente Voorst heeft besloten om het geheel door het gespecialiseerde bedrijf Restaura uit Haelen te laten lichten en conserveren. Te zijner tijd zal het worden tentoongesteld.

Afb. 2. Aardewerken beker. (foto Aly Dijkstra)

Afb. 3. Lijksilhouet. (foto Aly Dijkstra)

Afb. 4. Het lichten van het lijksilhouet.

(foto Huib de Kruijf)

'Budget De Schaker te krap'

250.000 euro voor bodemonderzoek in Twello is volgens de Archeologische Werkgemeenschap veel te weinig.

door **Rudi Hofman**

TWELLO - De regioarcheoloog stelt dat 450.000 euro nodig is voor archeologisch onderzoek op uitbreidingslocatie De Schaker in Twello. Het Voorster college wil hieraan maximaal 250.000 euro uitgeven. Dit baart het bestuur van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland afdeling 18, waaronder Voorst valt, zorgen. Afdelingsvoorzitter Aly Dijkstra: „Het onderzoek is volgens de regioarcheoloog niet voor 2,5 ton uit te voeren en daarmee ben ik het van harte eens. De regioarcheoloog en de projectleider zijn uiteindelijk samen op 4,5 ton uitgekomen, terwijl de oorspronkelijke schatting nog 700.000 euro was. Wij zijn bezorgd dat cultureel erfgoed wordt beschadigd of niet wordt opgegraven als het budget ontoereikend is.”

Burgemeester Jos Penninx deelt deze vrees niet. Hij legt uit dat het college op basis van overleg met andere gemeenten de keuze heeft gemaakt eerst een budget vast te stellen. Het idee is belangstellende partijen uit te nodigen en hen te laten aangeven wat zij voor 250.000 euro denken te kunnen leveren. „Dit vereist creativiteit, maar wij hebben hier een positief gevoel over. De gemeente Voorst hecht enerzijds enorm aan cultuurbehoud, anderzijds moeten we ook heel goed kijken naar

de kosten.” Aly Dijkstra begrijpt dat Voorst zuinig moet zijn, maar is het oneens met de opstelling van het college: „Iedere burger die de grond verstoort is binnen de geldende criteria verplicht archeologisch onderzoek te laten uitvoeren en ook de gemeente moet hierin haar verantwoordelijkheid nemen. Voorst zou in dit onderzoek minimaal 450.000 euro moeten steken. Het is de eerste keer dat we dit meemaken. Tot nu toe gaat de gemeente zorgvuldig om met archeologie als onderdeel van het cultureel erfgoed.”

Woningbouwlocatie De Schaker ligt aan de oostkant van Twello. In totaal 5,5 hectare moet worden onderzocht. Bij proefsleuvenonderzoek zijn volgens Dijkstra interessante vondsten gedaan, waaronder een concentratie van grafvelden en sporen van nederzettingen uit de brons- en ijzertijd, en materiaal uit de eerste eeuwen van de jaartelling (Romeinse tijd). Het belang van een grondig vervolgonderzoek is in haar ogen dan ook groot.

Onder de door Dijkstra geleide afdeling van de Archeologische Werkgemeenschap vallen naast Voorst onder meer de gemeenten Apeldoorn, Zutphen, Lochem en Deventer. Voorst heeft geen eigen archeoloog, maar werkt samen met een regioarcheoloog.

“Voorst zou hier minimaal 450.000 euro in moeten steken

Aly Dijkstra

Voorafgaand aan de opgraving vond in het voorjaar nog een discussie plaats over de financiering van het project.

Op grond van het vooronderzoek was duidelijk dat het om een archeologisch hoogwaardig terrein ging, met sporen daterend van het neolithicum tot en met de Romeinse tijd. Daarmee sloot het, zowel ruimtelijk als inhoudelijk, aan op de vondsten van het project Achter het Holthuis, dat in de jaren ervoor was uitgevoerd door ARC.

Het financiële plaatje van de opgraving van het totale gebied (5,5 ha) bleek te hoog, en werd door de selectie van onderdelen teruggebracht tot € 450.000.

De gemeente bleek echter in een eerder stadium slechts een vast budget van € 250.000 gereserveerd te hebben, een bedrag dat niet alleen volgens de professionals maar ook volgens de AWN veel te laag was voor de uitvoering van een zorgvuldig en grondig onderzoek.

Dat betekende dat er nogmaals gesnoeid moest worden in de omvang van het project; alleen de veelbelovende delen zijn onderzocht.

Dat is volgens de burgemeester creatief omgaan met beperkingen als het cultureel erfgoed betreft.

Klein Amsterdam I

Afb. 2. Bouwput Gravenstraat

Op verzoek van de gemeente Voorst en regioarcheoloog Nathalie Vossen waren Huib de Kruijf en Herman Lubberding op 6 november aanwezig bij het graven van de bouwputten voor een woning en een loods aan de Gravenstraat. De locatie lag in de periferie van een gebied met een hoge verwachtingswaarde, maar bij de graafwerkzaamheden werd duidelijk dat de grens van het mogelijk archeologisch interessante gebied verder

naar het noordwesten lag.

In beide bouwputten werd slechts een dunne akkerlaag waargenomen, rustend op de dekzandlaag. Enkele recente afvalkuilen (bouwpuin en plastic) waren een paar decimeter diep in de dekzandlaag ingegraven. Op een topografische kaart uit 1854 stond het gebied als heideveld aangegeven.

Klein Amsterdam II

Afb. 3. Dunne humusbandjes in de opgestoven laag.

Aan de Breestraat werd een weiland tot natuurgebied verheven. De weidegrond werd gefreesd en er werd een vijverpartij gegraven. Beide bovengenoemde AWN-ers begeleidden op 3 december het graafwerk, op verzoek van de gemeente Voorst. Ook hier lag op een voorheen drassig terrein een zeer dunne akkerlaag boven heidepodsol, rustend op dekzand. Doordat de bodem plaatselijk tot meer dan drie meter werd ontgraven kregen we een goed beeld van de bodemopbouw.

Op het diepste deel van de ontgraving was oerhoudende gele grond zichtbaar met daarop in een veenpakket, afgedekt door stuifzand (de dekzandlaag) doorsneden door zeer dunne leemlaagjes die duidelijk de verschillende periodes van verstuiving aangaven. Het bovenste deel van het dekzand was doorspekt met fijn grind. Er waren in het ontgraven terrein geen sporen van vroegere bewoning of recente afvalkuilen aanwezig.